

SAHARA

I SAHARA

Opis i położenie	2
------------------------	---

II TERENY 11 PUSTYŃ OBEJMUJĄCA SAHARE

Al. Dzuw	3
Erg Szasz.....	3
Wielki Erg Wschodni.....	3
Wielki Erg Zachodni.....	3
Tadmait.....	3
Al Hamada.....	3
Ahaggar.....	4
Tibesti.....	4
Tenere.....	5
Pustynia Libijska.....	5
Pustynia Arabska.....	6

III ZWIERZĘTA

Adaka.....	7
Fenek.....	7
Wielbłąd jednogarbny.....	8
Owca grzywiasta.....	8
Osiół Afrykański.....	9
Koziorożec nubijski.....	9
Biczogon Egipski.....	9
Skorpion.....	10
Gazela doraks.....	10
Oryks.....	11

IV ROŚLINY

Akacja.....	12
Tamaryszka.....	13
Kserofity.....	13

V GLEBY

Oazy.....	14
-----------	----

VI MIESZKAŃCY

Nomadowie.....	15
Tuaregowie.....	

SAHARA - największy na Ziemi obszar pustynny i półpustynny, zajmujący ok. 9 mln. km², położony w północnej Afryce, pomiędzy wybrzeżem Oceanu Atlantyckiego na zachodzie a Morzem Czerwonym na wschodzie, na terytorium 11 państw: Maroka, Algierii, Tunezji, Libii, Egiptu, Sahary Zachodniej, Mauretanii, Mali, Nigru, Czadu i Sudanu. Od północy Sahara graniczy z Morzem Śródziemnym i górami Atlas, od południa z Sudanem. Region cechuje się urozmaiconym krajobrazem, związanym z wybitnie suchym klimatem zwrotnikowym (roczna suma opadów poniżej 200 mm, maksymalne temperatury przekraczają 55°). Wznosi się do 3415 m n.p.m. . Środkową część obszaru zajmują krystaliczne masywy górskie, m.in.: Ahaggar, Air, Tibesti, Darfur otoczone wyżynami i płaskowyżami: Adrar des Iforas, Dżabal al Gharb, Tademait, Ennedi, Uweinat, Bajuda, Kordofan i in. oraz Kotlinami, np.: Libijską, Zachodniosaharyjską, Północnosaharyjską. Nisko położone dna kotlin zajmują często bezodpływowe niecki (najgłębsza El-Kattara, 134 m p.p.m.). Morfologia i warunki klimatyczne warunkują występowanie trzech głównych typów pustyń: kamienistej (hamada), żwirowej (serir) i piaszczystej (erg). Sahara na ogromnej większości obszaru nie posiada stałego odwodnienia. Przebiegające przez Saharę rzeki (Nil na wschodzie i środkowy Niger na południu) są zasilane przez wodę z innych części Afryki. Liczne są epizodycznie prowadzące wodę suche doliny . Szata roślinna Sahary jest bardzo skąpa, kserotermiczna. Szereg obszarów w ogóle nie posiada szaty roślinnej. Sahara jest bardzo słabo zaludniona, zamieszkane głównie są oazy (np. Al-Farafira, Biskira, Sabha, Tukkurt), gdzie uprawia się palmę daktylową i zboża, na niektórych terenach prowadzi się koczowniczy chów wielbłądów, kóz i owiec. Północna część Sahary posiada złoża ropy naftowej i gazu ziemnego (głównie Algieria, Libia), eksploatuje się też m.in.: rudy żelaza, fosforyty, sól kamienną, uran. Sahara jest przecięta kilkoma magistralami samochodowymi i drogami karawanowymi.

Rys.1.1 Sahara największa pustynia świata

Sahara obejmuje teren 11 pustyń oto one

- **Al-Dżuf** – pustynia w północno-zachodniej Afryce, w obszarze Sahary. Położona jest na terytorium wschodniej Mauretanii
- **Erg Szasz**– pustynia piaszczysta w Afryce, wchodząca w skład Sahary. Rozciąga się na obszarach północno-wschodniej Mauretanii , północnego Mali i zachodniej Algierii . Pustynia zajmuje obszar około 180 tys. km². Wysokość bezwzględna waha się tu od 200 do 300 m n.p.m.
- **Wielki Erg Wschodni** - piaszczysta pustynia w północnej części Sahary, na terytorium Algierii i Tunezji
- **Wielki Erg Zachodni** - piaszczysta pustynia w północnej części Sahary, na terytorium Algierii. Zajmuje powierzchnię ok. 70 tys. km².
- **Tadmait** - płaskowyż, a zarazem pustynia żwirowa leżąca w Algierii, w obrębie Sahary
- Al-Hamada al-Hamra** – płaskowyż w północno-zachodniej Libii stanowiący część Sahary, leżący na południe od gór Dżabal Nafusa. Stanowi bezludną kamienistą pustynię o rozmiarach 440 na 300 km. Jej powierzchnię pokrywają zarówno małe kamienie, jak i potężne bloki skalne osiągające wysokość 825 m. Jego nazwa jest związana z charakterystycznym zabarwieniem materiału skalnego i brzmi "Czerwona Skalista Wyżyna".Najbardziej chyba jednak znany jest na świecie ten region z licznych znalezisk meteorytów. Występują one tutaj w ilości ok. 1 na 200 m². Od roku 1986, od kiedy rozpoczęto regularne poszukiwania meteorytów w tym regionie, znaleziono ich już prawie 500. Największe z nich osiągają masę kilku kilogramów i mają swoje nazwy od nazwy płaskowyżu, w skrócie HaH z odpowiednim numerem.

Rys.1.2 Al-Hamada al-Hamra

- **Ahaggar** - masyw górski w środkowej Saharze (południowa Algieria), stanowiący tarczę w północnej części platformy afrykańskiej. Zbudowany głównie z prekambryjskich łupków krystalicznych, zlepieńców i gnejsów kilkakrotnie fałdowanych i wypiętrzanych. Składa się z licznych grup górskich o wyrównanych wierzchołkach, ponad którymi wznoszą się stożki wygasłych wulkanów. Masyw pocięty jest gęstą siecią suchych dolin (wadi). Najwyższy szczyt — Tahat 2918 m n.p.m.

Rys.1.3 Ahaggar

- **Tibesti** – wulkaniczny masyw górski na Saharze. Jego przeważająca część znajduje się na północnym terytorium Czadu, pozostałość – na południu Libii. Najwyższym szczytem Tibesti jest Emi Koussi (3415 m n.p.m.). Góry Tibesti znane są z malowideł naskalnych datowanych od piątego do trzeciego tysiąclecia p.n.e., gejzerów oraz gorących źródeł.

Rys.1.4 Tibesti

- **Tenere** - pustynny region w obrębie południowo-centralnej Sahary. Jest to rozległa piaszczysta równina o powierzchni ok. 400 tys. km², ciągnąca się od północno-wschodniego Nigru do zachodniego Czadu. Pustynia ograniczona jest górami Air na zachodzie Ahaggar na północy, wyżyną Djado na północnym wschodzie, pasmem Tibesti na wschodzie i Kotliną Czadu na południu.

Rys.1.5 Tenere

- **Pustynia Libijska** – pustynia we wschodniej części Sahary, w Libii, Egipcie i Sudanie. Dla części położonej na terenie Egiptu używa się także wariantowej nazwy **Pustynia Zachodnia**. Jej powierzchnia wynosi ok. 2 mln km²; W większości piaszczysta (wydmy wys. do 300 m), częściowo żwirowa. Klimat zwrotnikowy skrajnie suchy. Dobowe wahania temperatury do 30°C. Roczna suma opadów poniżej 25 mm, tylko na północy ok. 100 mm. Eksploatacja bogatych złóż ropy naftowej. Większe oazy. m.in. występują na niej zjawiska przyrody: burze piaskowe, fatamorgany, "białe godziny", burze podzwrotnikowe.

Rys.1.6 Pustynia Libijska

Pustynia Arabska (Pustynia Wschodnia) - pustynia w Afryce, stanowi północno-wschodnią część Sahary. Zajmuje obszar między Nilem a Morzem Czerwonym. Jej zachodnia część to głównie pustynia piaszczysto-żwirowa i gruzowa, a wschodnia - kamienista. Na Pustyni Arabskiej panuje skrajnie suchy klimat zwrotnikowy ze średnią roczną sumą opadów poniżej 10 mm. Sprawia to, że jej krajobraz stanowi przede wszystkim sieć suchych wadi porośniętych skąpą roślinnością kserofilną

Rys.1.7 Pustynia Arabska

ZWIĘRZĘTA

Sahara, ogólnie rzecz biorąc, uważana jest za typową pustynię, ale na te olbrzymie połacie części kontynentu afrykańskiego można spojrzeć zupełnie inaczej. Większą część tych terenów zajmują piaski i piaszczyste góry, które buduje wiatr. Fauna jest tu bardzo uboga. Ale skaliste i piaszczyste półpustynne enklawy pokryte krzewami i kolczastą gęstwina służą za schronienie dla ciekawych zwierząt np:

- **Adaks** – gatunek ssaka parzystokopytnego z rodziny krętorogich, zaliczany do antylop. Pierwotnie występował na całej Saharze: od Mauretanii, Maroka i Algierii, aż do Sudanu. Obecnie adaks należy do najrzadszych antylop. Spadek liczebności tych zwierząt jest wynikiem cenionego mięsa oraz dla skóry. Z braku ochrony nad tymi zwierzętami grozi mu wyćpienie.

Rys.2.1 Antylopa Adaks

- **Fenek** – gatunek drapieżnego ssaka z rodziny psowatych .

Rys.2.2 Fenek

-Wielbłąd jednogarbny, dromader – gatunek wielbłąda; jako zwierzę domowe, występuje we wszystkich krajach północnej Afryki, skąd przez Bliski Wschód i Syrię sięga do północnych Indii. Jest wszechstronnie użytkowany: jako wierzchowiec, zwierzę juczne, źródło mleka, wełny, mięsa i skóry. Od wielbłąda dwugarbnego (baktriana) różni się nieco lżejszą budową, większymi rozmiarami, (w tym – dłuższymi nogami) i znacznie mniej obfitym owłosieniem.

Rys.2.3 Wielbłąd jednogarbny

- Owca grzywiasta, arui – ssak z rodziny krętorogich, . Posiada cechy świadczące o bliskim pokrewieństwie z kozą i z owcą. Występuje na trudno dostępnych, skalistych terenach w Afryce Północnej (Atlas, góry Sahary). Dawniej był szeroko rozprzestrzeniony na terenach półpustynnych i pustynnych, od Zachodniej Sahary i Maroka do Sudanu i Egiptu. Jako zwierzyzna łowna został introdukowany w XIX w. w Europie, a w latach 50. XX w. w Teksasie, Kalifornii i Nowym Meksyku

Rys.2.4 Owca grzywiasta

-Osiol afrykański, także **osiol dziki** - ssak z rodziny koniowatych. Jego forma udomowiona to osiol domowy.

Rys.2.5 Osiol afrykański

- Kozirożec nubijski - ssak z rodziny krętorogich, z podrodziny kozłowatych, zamieszkujący pustynie skaliste. Występuje w górskich obszarach Afryki (Egiptu Sudanu) i Półwyspu Arabskiego (Izraela, Arabii Saudyjskiej, Omanu). Jest uważany generalnie za podgatunek koziorożca alpejskiego, ale czasem uznawany jest też za specyficzny, odrębny gatunek.

Rys.2.6 Kozirożec nubijski

- Biczogon egipski - gatunek gada z rodziny agam

Rys 2.7 Biczogon egipski

-Skorpiony - rząd pajęczaków (Arachnida) o wielkości od 13 do nawet ponad 180 mm (skorpion cesarski), zamieszkujących zarówno obszary tropikalne (od lasów deszczowych po tereny pustynne), jak i wysokogórskie tereny okresowo przykrywane śniegiem. Skorpiony charakteryzują się obecnością kolca jadowego na ostatnim segmencie odwłoku

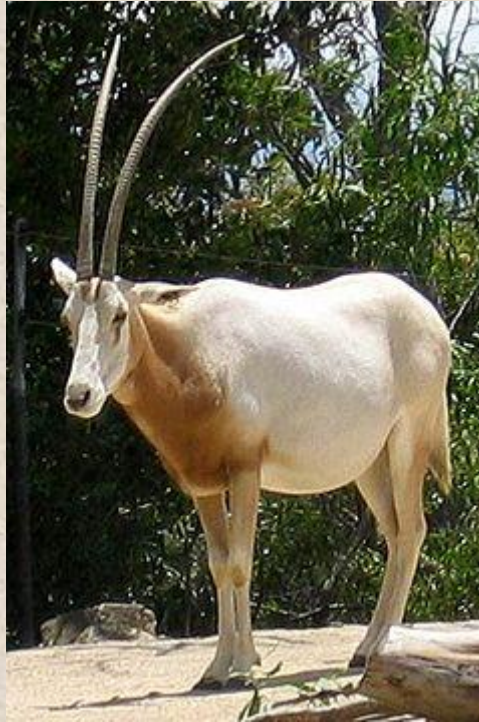
Rys.2.8 skorpion

-Gazela dorkas - ssak z rodziny krętorogich.

Rys.2.9. Gazela dorkas

-Oryks – rodzaj antylop z podrodziny antylop końskich . Oryksy znane były już starożytnym Egipcjanom, którzy często przedstawiali ich wizerunki na reliefach. Najbardziej znanym gatunkiem jest żyjący w Afryce Północnej, na skraju Sahary (Czad), oryks szablrogi o zagiętych do tyłu długich, prawie metrowych rogach, pokrytych pierścieniowatymi zgrubieniami. Są zwierzętami bardzo płochliwymi i nadzwyczaj szybkimi. Sierść oryksa jest barwy żółtawobiałej, a jedynie szyję ma rdzawoczerwoną. Długość ciała ok. 2,3 m, wysokość w kłębie do 140 cm. Znakomicie przystosowany do życia w warunkach półpustynnych. Gatunek zagrożony wyginięciem.

Rys.2.10 Oryks

ROŚLINY

Pustynia sprawia wrażenie pozbawionej wszelkiego życia, ale nawet w tych wyjątkowo trudnych warunkach żyją rośliny i zwierzęta. Rośliny występujące na pustyniach przystosowane są do oszczędnej gospodarki wodą i do ochrony przed wysokimi temperaturami w ciągu dnia. Występujące rośliny to:

Akacje

Akacje są szybko rosnącymi drzewami, mającymi jednocześnie krótki okres żywotności. Okres ich życia wynosi zazwyczaj 10-20 lat, niektóre gatunki jednak mogą żyć nawet ponad 50 lat. Większość akacji posiada specyficzne ulistwienie, zwane filoidami lub liściakami. Są to w istocie spłaszczone łodygi liści, które podszywają się pod liście, pobierając energię słoneczną dla rośliny. Prawdopodobnie jest to spowodowane adaptacją rośliny do suchych warunków klimatycznych panujących w Australii. Ciekawostką też jest allelopatia akacji - liście akacji zawierają substancje, które uniemożliwiają wzrost innych roślin wokół nich.

Rys.3.1 akacja

Tamaryszka

Tamaryszki to krzewy stepów i wydm. Są niezwykle odporne na gorące powietrze oraz suche i zasolone gleby.

Rys.3.2 Tamaryszek

Kserofity

rośliny przystosowane do życia w siedliskach ubogich w wodę, np. na pustyniach, w tropiku, a także w klimacie umiarkowanym (np. na skalistych zboczach). Gromadzą wodę w grubych i mięsistych liściach lub łodygach (sukulenty) albo zabezpieczają się przed nadmierną transpiracją wytwarzając twardą skórę (sklerofity). Przykładami kserofitów są m.in.: kaktusy, agawa, rozchodniki, rojnik, wilczomlecz, jałowiec.

Rys.3.3 Kserofit

Gleby

Występujące na pustyniach szarziemy mają słabo rozwiniętą warstwę próchniczą, lub całkowity jej brak. Powoduje to bardzo rzadkie występowanie roślin na tych terenach. Pustynie Afryki północnej i Półwyspu Arabskiego. Roślinność tych pustyni jest zróżnicowana na kilka typów w zależności od budowy i wilgotności podłoża. Najbujniejsza jest ona w obniżeniach zwanych na Saharze daya i w dolinach wyschłych rzek – ued (wadi) Dość bogata jest również roślinność na skałach, czerpiąca wodę, nagromadzoną podczas deszczów, ze szczelin skalnych. Lecz w tych ciężkich warunkach znajdują się między innymi :

-Oazy

Rys.4.1 Oaza na saharze

MIESZKAŃCY

Ze względu na warunki pustynne nie ma tam odpowiednich warunków do rozwoju życia. Gęstość zaludnienia jest niska (około jednej osoby na km²). Mieszkańcy Sahary to głównie nomadowie. Najbardziej liczne to pasterskie plemię Tuaregów. Przemierzają oni, wraz ze swoimi stadami kóz, owiec i wielbłądów, rozległe obrzeża pustyni w poszukiwaniu pastwisk oraz wody. Prowadzą również handel wymienny z mieszkańcami oaz. Tradycyjnie wędrowcy dostarczali mleko, mięso i juczne zwierzęta w zamian za zboże, daktyle, kawę, sól, broń i amunicję. Jednak cywilizacja dotarła także i na Saharę, zmieniając życie jej mieszkańców. Wędrowki Tuaregów zostały znacznie ograniczone. Tam gdzie były szlaki ich karawan teraz jeżdżą ciężarówki przewożące rozmaite surowce i towary. Karawany poruszają się za pomocą jucznych zwierząt (wielbłądy, muły, osły itp.). Były znane już w starożytności, a w średniowieczu stanowiły niemal jedyny sposób podróżowania po Azji Środkowej i Afryce Północnej. Utarte szlaki karawanowe są używane do dziś.

NOMANDOWIE

Ludy pasterskie i zbieracko-łowieckie prowadzące koczowniczy tryb życia. Obecnie do nomadów należą niektóre grupy ludności arabskiej w Afryce i Azji, hodowcy reniferów na Syberii, w Europie L Nomadowie zamieszkują tereny, na których niemożliwa jest systematyczna uprawa roli, a pastwiska muszą być zmieniane w ciągu roku (brak wody). Tam, gdzie warunki klimatyczne pozwalają, nomadowie prowadzą półkoczowniczy tryb życia. apończycy oraz wiele szczepów w Australii i Afryce.

Rys.5.1 Nomandowie

TUAREGOWIE

grupa plemion berberyjskich zamieszkujących zachodnią część Sahary i przyległe od południa ziemie Sahelu, od Ghadames (Libia) do północnej Nigerii i od Fazzanu (kraina w Libii) do jeziora Faguibine na zachód od Timbuktu (Mali). 31 tys. osób w Algierii, 13 tys. w Burkina Faso, 13 tys. w Libii, 488 tys. w Nigrze, 438 tys. w Mali, pozostali żyją na emigracji w Maroku i Nigerii, łącznie ok. 1 mln. osób (1983).

Rys.5.2 Tuergowie

INDEKS

Sahara – [www . portalwiedzy.pl](http://www.portalwiedzy.pl)
Al. Dżów- www.wikipedia.pl
Erg Szasz- www.wikipedia.pl
Wielki erg wschodni- www.wikipedia.pl
Wielki erg zachodni- www.wikipedia.pl
Tadmait- www.wikipedia.pl
Al. Hamada- www.wikipedia.pl
Ahaggar- www.wikipedia.pl
Tibesti- www.wikipedia.pl
Tenere- www.wikipedia.pl
Pustynia libijska- www.wikipedia.pl
Pustynia arabska- www.wikipedia.pl

Adaks- www.wikipedia.pl
Fenek- www.wikipedia.pl
Wielbłąd jednogarbny- www.wikipedia.pl
Owca grzywiasta- www.wikipedia.pl
Osiol afrykański- www.wikipedia.pl
Koziorożec nubijski- www.wikipedia.pl
Biczogon egipski- www.wikipedia.pl
Skorpion- www.wikipedia.pl
Gazela- www.wikipedia.pl
Oryks- www.wikipedia.pl

Akacja- www.herburium.pl
Tamaryszka- www.magazyndomowy.pl
Kserofity- www.bryk.pl
Nomadowie- www.portalwiedzy.pl
Tuaregowie- www.portalwiedzy.pl

Rys.1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, - www.wikipedia.pl
Rys.2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10 – www.wikipedia.pl
Rys.3.1 - www.herburium.pl
Rys.3.2 - www.magazyndomowy.pl
Rys.3.3 - www.bryk.pl
Rys.4.1 - www.fostertrawel.pl
Rys.5.1 - www.yakooseska.blox.pl
Rys.5.2 - www.bsm.org.pl

**ZROBIŁ I OPRACOWAŁ
DAWID CHMURA
KLASA I THM**